

ŠOLA V NARAVI

CENTER ŠOLSKIH IN OBŠOLSKIH DEJAVNOSTI • Revija za spodbujanje in razvoj šole v naravi • Letnik V • December 2013

SREČNO 2014!

Praznični prednovoletni dnevi so lepa priložnost, da premislimo o letu nazaj, da se spomnimo veselih trenutkov, napišemo pisma prijateljem, sporočamo dobre misli in se veselimo prihodnosti.

So tudi priložnost, da prižgemo iskrice v očeh vsem tistim, katerih vsak dan je bolj mrzel in bolj težek od našega.

So tudi priložnost, da se ozremo na svet okoli sebe, se čudimo lepotam narave in se zavemo odgovornosti do vsega okoli nas.

In so vedno znova tudi upanje, da bo jutrišnji dan lepši in da bo svet urejen bolj pravično.

Tudi zaposleni na CŠOD skušamo delati tako, da bo v spominu vsake otroške glavnice, ki nas obišče, ostal spominček, da je bilo z nami lepo.

Hvala vam, ker nam zaupate!

Kličemo vam vesele božične praznike in SREČNO v letu 2014!

Alenka Kovšca,
direktorica CŠOD

CŠOD Trilobit na Javorniškem Rovtu

Javorniški Rovt, s hišami nekje med 800 in 950 m nadmorske višine, je danes najvišje ležeča vas v jeseniški občini. Leži na sončni strani Karavank, na pobočju gorskega hrbta med Stolom in Golico, po katerem teče meja med Slovenijo in Avstrijo. V času Jugoslavije so bili bregovi nad vasjo že v obmejnem pasu, ki so ga nadzirali t. i. graničarji. Prav ena od obmejnih vojašnic, karavla ob umetnem jezeru na potoku Javornik, je pred dvajsetimi leti postala drugi v vrsti domov Centra šolskih in obšolskih dejavnosti, posejanih po raznih koncih države. Dom smo imenovali po okamninah davno izumrlih prebivalcev nekdanjih morij, trilobitih.

Okolica Javorniškega Rovta nudi veliko zanimivosti, od belih narcisnih poljan, gorskih mokrišč, fosilnega bogastva, različnih vodnih okolij, gozdov do gorskih rastišč in prekrasnih razgledov na vrhove Julijcev, Karavank in prek Dravske doline proti Visokim Turam. V pobočjih, kjer so nekoč ljudje za preživetje kopali rudo globoko v notranjosti zemlje, so še marsikje vidni sledovi rudarjenja in predelave železove rude, ki so našo deželo povzdignili med pomembne dežele na področju železarske industrije v Evropi. Še danes, ko rude že dolgo več ne kopljejo in se iz dimnikov ne vali več rdeči dim, ki je dal mestu v dolini ime mesto rdečega prahu, imajo Jesenice trdno jeklarsko tradicijo v tovarni Acroni. Na Stari Savi pa je železarski muzej, ki s svojimi zbirkami predstavlja zgodovino gorenjskega železarstva.

Zahodne Karavanke, nekoč zaprte širšim množicam zaradi obmejnega pasu, pa so ravno zaradi tega obdržale nekakšno prvobitnost in neokrnjenost. Danes nudijo polno možnosti odkrivanja lepote, rekreacije, pohodniških užitkov tako v toplejšem času kot pozimi. Izbiramo lahko med bolj ali manj zahtevnimi gornjskimi izleti. V okolici so odlični tereni za rekreacijo na tekaških smučeh v klasični tehniki, ki se marsikje po svetu ponuja kot prijetna in dosti cenejša alternativa ostalim oblikam smučanja, predvsem pa umik od hitrega načina življenja v naravo, v tiste prvobitne lepote, ki nas hkrati pomirjajo in polnijo z energijo. Poleg doma je bistro jezero s potočnimi postrvmi, na katerem lahko varno dopolnjujemo veslaška znanja na kanujih.

Vse te danosti vodijo naš kader v širjenje ponudbe programskih vsebin pri izpeljavi šole v naravi in dni dejavnosti. Nekaj teh je že bilo opisanih v eni prejšnjih številki, nekaj je predstavljenih v tej številki revije Šola v naravi, več pa ob razpisu kapacitet za naslednje šolsko leto.

Tomaž Petek, vodja CŠOD Trilobit

Od okoljske zavesti do trajnosti

Pridobiti razumevanje z okoljsko vzgojo

Čeprav je bil izraz okoljska vzgoja predstavljen šele okrog leta 1960, lahko sledimo njenemu razvoju že v zgodnejših okoljskih razmišljanjih v naravoslovnih znanostih, v raziskavah podeželja in mest, v poljedelstvu in v ohranjanju naravne pokrajine. Splošno je sprejeto, da okoljska vzgoja vključuje možnosti za učenje o okolju, v okolju in za okolje. Na primer iz knjig se je mogoče naučiti o povezavah med geologijo in oblikovanostjo površja v gorskem svetu. To je pomemben temelj za razvoj osnovnega znanja, ampak to samo po sebi še ni okoljska vzgoja. Učimo se lahko tudi z izkušnjami neposredno v okolju – s pohodi v gore ali z raziskovanjem povezav med oblikami površja z merjenjem in umeščanjem v pokrajino. Učenje v okolju lahko poveča osnovno znanje, razvija razumevanje in spodbuja sposobnosti, kot so: opazovanje, zbiranje in zapisovanje podatkov ter reševanje problemov. Pomembno pa je tudi oceniti vrednost naravne pokrajine, kako je določena pokrajina ogrožena in kako jo lahko pomagamo zavarovati. Kadar raziskujemo pokrajino, da pridobimo znanje o njenih oblikah ali pa da razvijamo veščine, to še vedno ni okoljska vzgoja. Tu manjka še ključno področje vzgoje, ki se navezuje na občutja, stališča in vrednote in nujno vključuje tudi naše aktivno delovanje, torej da nekaj naredimo za okolje. Iz vsega tega je jasno, da je okoljska vzgoja bolj proces učenja in ne samo predmet. Cilji so lahko predstavljeni kot:

- zagotoviti priložnosti za pridobivanje znanja, vrednot, stališč, odločitev in sposobnosti za zaščito in izboljšanje okolja,
- spodbujati raziskovanje okolja iz različnih zornih kotov: fizični, geografski, biološki, sociološki, ekonomski, politični, tehnološki, zgodovinski, estetski, etični in duhovni,
- zbuditi zavest in radovednost za okolje in spodbujati aktivno udeležbo pri ponovnem reševanju okoljskih problemov.

Vzgoja za – beseda previdnosti

V zadnjih letih je postala okoljska vzgoja bolj orientirana za akcijo, za delovanje. Vzgoja za okolje je postala bojni klic za tiste, ki želijo doseči spremembe v družbi in podpirajo bolj aktivno udeležbo. Ta pogled je bil celo sprejet v formalno izobraževanje. Kanadski pedagog Bob Jickling (1992) nas svari pred nevarnostjo tega. Spomnil nas je, da je vzgoja pravzaprav usposobiti ljudi, da samostojno razmišljajo. Pravi: »V tem hitro spreminjajočem se svetu moramo usposabljalci učence, da bodo znali razpravljati, sami vrednotiti in presoditi prednosti nasprotnih pogledov. Izraz 'vzgoja za' vključuje, da je tu predpisan rezultat, kar je bolj v povezavi z urjenjem kot pa z vzgojo.«

Biti moramo previdni pri uporabi izrazov in njihovem povezovanju. Okoljska vzgoja je politična, gre za spremembe, ampak te naj ne bi sledile vnaprej določenemu vrstnemu redu. Če bi bilo res tako, bi obstajala nevarnost, da bi bil proces vzgoje za okolje zlorabljen s strani vlad, da bi dosegle svoje lastne interese. Okoljska vzgoja pa naj bi spodbujala razumevanje, kritično razmišljanje in jasne vrednote, tako da bi bili mladi lahko aktivni pri spremembah k bolj okoljsko ozavešeni družbi.

Preprost model

Ti cilji so dolgoročni in zato nam je pri poučevanju lahko v pomoč okvir dela, ki podpira proces okoljske vzgoje in je sestavljen iz petih elementov.

1. **Zavest** To vključuje tako zavedanje naše lastne povezanosti z okoljem kot zavedanje o okoljskih problemih. Povečevanje zavedanja skozi občutja in osebne odzive je

še zanemarjeno področje okoljske vzgoje, je pa morda prav to ključno za spremembe našega obnašanja.

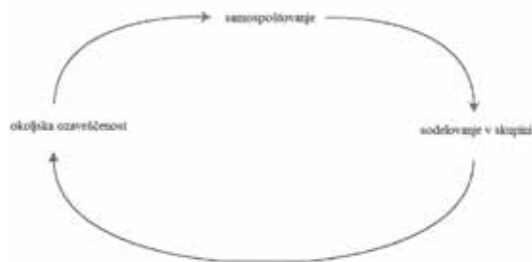
2. **Znanje** Okoljska vzgoja je povezana z osnovnim znanjem, ki vključuje razumevanje ekologije, daje pa nam tudi razumevanje, kako smo lahko vključeni v odločitve v našem političnem in družbenem sistemu. Odgovoriti moramo na dve vprašanji: Kako smo povezani v ekološke sisteme? Kaj lahko naredimo za izboljšanje odnosov v ekosistemu?
3. **Veščine** Potrebujemo kar veliko različnih veščin, od znanstvenih sposobnosti opazovanja, zapisovanja, analiz do bolj osnovnih sposobnosti učinkovitega komuniciranja. Zelo dragocene so osebne in družbene veščine, ki omogočajo odgovorno delovanje za okolje posameznikov in družbe.
4. **Stališča in vrednote** Za okoljsko vzgojo je spodbujanje pozitivnih stališč nujno. Stališča se lahko razvijajo skozi osebno povezanost z okoljem in pri kritičnem razmišljanju o problemih. Učitelji lahko pomagamo razjasniti vrednote, vendar moramo pustiti samostojno mišljenje in spoštovati dokaze.
5. **Delovanje** Okoljska vzgoja so spremembe, izboljšanje našega odnosa do planeta, zato to neizogibno vodi v osebno in družbeno ukrepanje. To lahko vključuje spremembe našega vedenja, kot je zmanjšanje naše odvisnosti od avtomobilov in zmanjšanje porabe vode. Lahko se navezuje na praktično varovanje okolja, na primer z ustvarjanjem močvirskih habitatov ali z obnovo stavb. Lahko pa vključuje tudi politično delovanje, kot je lobiranje in združevanje v skupine, ki izvajajo pritisk ali neposredno ukrepajo. Okoljska vzgoja ni dosegla svojega namena, če ne vodi v koristne spremembe našega vedenja in življenjskega sloga.

Teh pet elementov povzema proces okoljske vzgoje. Lahko jih vidimo kot serijo etap, ki se začenjajo z zavedanjem in končajo z ukrepanjem. To je logičen razvoj, vendar so vsi elementi v medsebojni povezavi in je možno začeti na kateri koli točki (glej skico 1.1.). Na primer proučevanje okolja se lahko začne z veščinskimi zbiranjem podatkov in njihovega analiziranja. To lahko vodi v zavedanje problema in v nadaljevanje dela na terenu, da dobimo nove dokaze in s tem spoznavamo situacijo. Take raziskave lahko vodijo v spremembe odnosov in v iskanje rešitve problema. Ali obratno, lahko začnemo proces s praktičnim varovanjem okolja. Čiščenje struge potoka morda sproži vprašanja, kako je prišlo do onesnaženja. To zavedanje in znanje vodi v razpravo o naših stališčih in vrednotah in to lahko vpliva na spremembe našega lastnega obnašanja. Vseh pet elementov je pomembnih pri okoljski vzgoji. Formalna izobrazba se pogosto osredotoča le na področje znanja in veščin in v preteklosti ni dala dovolj poudarka razvoju osebnih občutenj in jasnih stališč ter ni spodbujala osebne odgovornosti. Terenski učitelji imajo veliko možnosti za razvoj teh sposobnosti.

Povezovanje osebne, družbene in okoljske vzgoje

Iz zgornjega modela je jasno, da obstajajo tesne povezave med osebno, družbeno in okoljsko vzgojo. Pomembnost teh povezav pri izobraževanju na prostem je bila prvič predstavljena na prelomni konferenci v Dartingtonu leta 1975. V poročilu o izobraževanju na prostem so predlagali, da so najbolj pomembni cilji dvigovati ozaveščenost o okolju in vzgajati spoštovanje:

- spoštovanje nas samih – s srečevanjem z izzivi,
- spoštovanje drugih – skozi skupinske izkušnje in s skupnimi odločitvami,
- spoštovanje naravnega okolja – skozi neposredne izkušnje

Razvoj teh odnosov pri doživljajski pedagogiki vidi Colin Morlock (1984) kot spoštovanje in ljubezen do sebe, ki je uravnotežena s spoštovanjem in ljubeznijo do drugih in to spet uravnoteženo s spoštovanjem in ljubeznijo do narave. Osebni, družbeni in okoljski vidiki pa so neločljivi in so vsi del istega procesa. Oseba, ki ima nizko stopnjo samozavesti in malo samospoštovanja, je verjetno manj sposobna sodelovati v skupini in nima spoštovanja do okolja. Če to razumemo, potem je dvigovanje zaupanja in samospoštovanja osnova za okoljsko vzgojo. Uspešno sodelovanje v skupini in neposredne, osebne izkušnje v okolju lahko dvignejo samozavest in vodijo k neprestanemu izboljševanju uspehov. Zgodba, ki sledi, pomaga ponazoriti vez med osebno, družbeno in okoljsko ozaveščenostjo.

Primer raziskave – South Walney

Šli smo na enodnevni izlet naravnega rezervata South Walney ob kumbrijski obali, da bi opazovali gnezdenje tisočerihih ptic: galebov, rac ... Naša majhna skupina enajstletnikov je morala biti zelo pazljiva, da ni poteptala gnezd. Celo na označenih poteh smo imeli težave pri izogibanju izvrstno kamuflirani jajci. Na začetku je bila skupina zainteresirana za opazovanje ptic, ampak čez čas so postali utrujeni od gledanja jajc in vreščanja ptic nad glavami. Par otrok iz skupine je postalo nemirnih in prepirljivih, želeli so raziskovati izven označenih poti.

Po kosilu smo prišli do obale. Bila je oseka. Pred nami se je raztezalo ogromno prostranstvo peska s plitvimi bazeni. V trenutku smo bili brez čevljev in nogavic in smo tekli proti morju. Otroci so bili preseščeni nad spremembami teksture peska; trda valovita podlaga pod njihovimi nogami, globok, mehak pesek, da so se udrali do gležnjev, in čudoviti bazeni s toplo vodo. Tekali smo po robu morja in se nato sesedli na pesek pod čistim plavim nebom. To je bil divji, zanimiv kraj. Tam so bile namišljene delte in puščavske peščene sipine. Čisto drug svet, kilometre stran od česar koli.

Pri povratku se je nekaj spremenilo – obnašanje skupine. Bili so bolj pozorni, bolj zainteresirani, kaj jih obdaja, bili so si bolj blizu. Zbirali so "zaklade", posebne okrogle kamne z bleščočimi minerali, ki so jih obrusili valovi, polžke, ostre školjčne lupine in naplavljen les. Želeli so jih pokazati, jih deliti z drugimi in iskali so odgovore na vprašanja. Kaj je pripeljalo do spremembe? Njihova potreba po igranju, spontanosti in doživetjih. Možnost, da so čutili naravo s celim telesom, sprostiti so napetost jutranjega discipliniranega učenja. Tek, poskakovanje, skakanje in svoboda narave, nove in negotove okolice. Jutranji nemir in nerganje je izpuhtelo. Otroci so uživali v skupni dogodivščini, v druženju, čutili je bilo, da smo nekaj dosegli. Sedaj je napočil čas za učitelja, da je na tej motivaciji in navdušenju gradil in spodbujal razumevanje okolja.

Ta zgodba kaže na močno povezavo med osebnim, družbenim in okoljskim izobraževanjem. Ne moremo pričakovati spoštovanja in interesa za okolje, če imamo nizko samospoštovanje in ne spoštujemo drugih ljudi. Pozitivne izkušnje v naravi, v tem primeru skozi doživetje, lahko spodbujajo ta proces.

Dejavnost – okoljske izjave

Ta dejavnost se lahko uporablja kot osnova za pogovor z drugimi učitelji v naravi. Našteti je 12 izjav v zvezi z okoljsko vzgojo. Ocenite vsako izjavo od 1 (zelo se strinjam) do 5 (nikakor se ne strinjam). Katero izjavo, s katero se strinjate ali se ne strinjate, bi najlažje obravnavali v šoli v naravi? Primerjajte svojo oceno 12 izjav s spodaj navedenim seznamom karakteristike okoljske vzgoje.

Okoljske izjave

Posamezna izjava

ocene od 1 do 5

1. Okoljska vzgoja je spreminjanje stališč, vrednot in vzorcev obnašanja.
2. Okoljska vzgoja je medpredmetna in se nanaša na vsa področja učnega načrta.
3. Čustva so pri spodbujanju pozitivnega odnosa do okolja enako pomembna kot znanje.
4. Okoljska vzgoja je vseživljenjski proces in združuje formalno in neformalno vzgojo.
5. Neposredne izkušnje v okolju so nujne za okoljsko vzgojo.
6. Okoljska vzgoja se nanaša na lokalne in globalne probleme.
7. Okoljska vzgoja mora spodbujati ljudi k sprejemanju ukrepov za okolje.
8. Znanje o političnem in družbenem sistemu je nujno za okoljsko vzgojo.
9. Pri okoljski vzgoji se moramo skoncentrirati na glavne probleme, s katerimi se bo naš planet soočal v prihodnosti.
10. Samospoštovanje in sodelovanje sta osnovi okoljske vzgoje.
11. Aktivno in sodelovalno učenje sta najbolj primerni metodi okoljskega učenja.
12. Okoljska vzgoja potrebuje osnovno razumevanje ekologije.

Karakteristike okoljske vzgoje

- Je proces učenja, ki dviguje ozaveščenost, omogoča pridobivanje znanja in razumevanja, razvoj veščin, razjasnjuje stališča in vrednote ter spodbuja ukrepanje za okolje.
- Cilj je spodbuditi ljudi vseh starosti k trajnostnemu načinu življenja.
- Je medpredmetna – umetnost, družboslovne in naravoslovne znanosti imajo svoj pomen pri okoljski vzgoji.
- Je vseživljenjski proces in se ga lahko spodbuja tako v formalnem kot tudi neformalnem izobraževanju.
- Osebna, družbena in okoljska ozaveščenost so del istega procesa in so nujne za okoljsko vzgojo.
- Najbolj primerne metode poučevanja in učenja so tiste, ki spodbujajo aktivno sodelovanje in odgovornost. Učenje skozi izkušnje iz prve roke – neposredno v okolju, raziskovanje, razprave v skupinah, igranje vlog in refleksije so enako pomembne kot tradicionalne metode poučevanja.
- Okoljsko ozaveščen prebivalec bo pokazal ustvarjalnost, sposobnost kritične analize, odločnost, razmišljanje za prihodnost in preudarno presojo kot tudi ljubezen in skrb za naravo ter sočutje do drugih.
- Se ukvarja z osebno, lokalno in globalno razsežnostjo problema.

“Okoljski” problemi ne obstajajo

Pogosto govorimo o okoljskih problemih. Nekatere vidimo kot velike, to so problemi, ki zajemajo cel planet, na primer globalno segrevanje ali ozonske luknje. Drugi zajemajo velika področja, kot na primer kisli dež v nekaterih delih severne Evrope. Nekateri tako imenovani okoljski problemi so nacionalni ali lokalni, kot na primer: veliki sistemi gradnje cest, predmestna nakupovalna središča ali izguba življenjskega prostora v mokriščih. Ne glede na obseg to niso “okoljski” problemi, ampak so problemi, ki smo jih povzročili mi sami – torej ljudje. To so problemi, ki so nastali zaradi naših zahtev po posebnem življenjskem slogu, na primer naša želja po novih avtomobilih, poceni hrani, zabavi in ugodju. Imenovati jih “okoljski” pomaga odstraniti odgovornost resničnega vzroka. Pomaga nam, da se počutimo manj odgovorne.

Okoljska vprašanja so preprosto družbeni, ekonomski ali politični problemi v preobleki.

Dejavnost – na sledi problemu

1. Med aktivnostjo na terenu izpostavite problem iz lokalnega okolja. Primer: onesnažena reka ali jezero, uničen gozd, načrt izgradnje nove ceste.
2. Skupini dajte čas za premislek in postavite vprašanja o problemu na terenu.
3. Po vrnitvi skupino razdelite v manjše skupine po tri ali štiri osebe. Prosite jih, naj narišejo na večji list papirja miselni vzorec s problemom na sredini, potem naj z njim povežejo možne vzroke. Ti vzroki so lahko posledice drugih vzrokov, ki jih prav tako lahko povežejo z dodatnimi črtami.
4. Prosite vsako skupino, naj razloži svoje ugotovitve. Nekatere posameznike lahko presenetijo, kako lahko vzrokom sledimo do korenin, ki so povezane prav z našim lastnim življenjskim slogom.

V smeri trajnosti

Glede na vedno večje mednarodno zanimanje za trajnost je postala okoljska vzgoja še bolj usmerjena v dejanja. Vloga učiteljev v šoli v naravi postaja vedno bolj pomembna.

Bilo je več poskusov, kako definirati trajnost. Ena prvih in pogosto citiranih definicij pravi, da je to "razvoj, ki zadovoljuje potrebe sedanjih generacij, ne da bi ogrozili prihodnjim generacijam, da zadovoljijo svoje potrebe" (Brundtland Report, 1987). Ta definicija je bila izhodišče, a se danes ocenjuje kot preozka in osredotočena le na potrebe ljudi. Novejše definicije poudarjajo pomembnost izboljšanja kvalitete našega življenja, ne da bi porušili ravnotežja v ekosistemih, od katerih smo odvisni.

Pri trajnosti ne gre le za zaščito okolja, ampak vključuje tudi bolj pravično delitev naravnih virov in izboljšanje kvalitete našega življenja v smislu dostopa do zdravstvenega varstva, izobrazbe, pravnega varstva, dela, prostega časa in demokracije. Trajnost se nanaša na ljudi iz vseh slojev družbe in vseh držav sveta. Tiče se tako sedanjih kot tudi prihodnjih generacij. To kaže na potrebo po novi etiki, ki temelji na sodelovanju, in ne na tekmovalnosti, ki daje prednost kvaliteti življenja, in ne življenjskim standardom, in podpira potrebe skupnosti, in ne potrebe posameznikov. Vzgoja mora imeti ključno vlogo pri spreminjanju odnosov in obnašanja. Učitelji v šoli v naravi imajo lahko pomembno vlogo pri tem procesu.

Trajnostni razvoj

Izraz "trajnostni razvoj" se pogosto uporablja, še posebej pri politikih, in obstaja nevarnost, da pomeni vse stvari vsem ljudem. To je protislovje, saj "trajnost" kaže na to, da so ekološke meje skoraj že presežene, medtem ko "razvoj" pomeni gospodarsko rast in ohranjanje trenutnega stanja. Trajnostni razvoj je sprejemljiv za številne vlade in interese podjetij, ker s tem pokažejo svojo »skrb«, hkrati pa jim še vedno omogoča slediti politiki gospodarske rasti. To je njihova dobra oznaka.

Razlika med konceptoma "trajnostni razvoj" in "trajnost" se najlažje vidi na primeru. Prvi sprejema trenutni način življenja in poskuša usmerjati učinek tehnološkega napredka. Drugi pa dvomi v našo potrebo po rasti in predlaga drugačen življenjski slog. Razliko lahko prikažemo z odnosom do avtomobilov. Pristop "trajnostnega razvoja" navaja uporabo neosvinčenega bencina, katalizatorja in sestavnih delov, ki so primerni za recikliranje. Pristop "trajnost" sprašuje o potrebi uporabe avtomobilov in stremi k drugačnim načinom prevoza.

Kaj je trajna skupnost?

Kako zgleda trajna skupnost? Tu je nekaj predlogov:

1. Vsi so preskrbljeni z osnovnimi dobrinami za zdravo življenje – s hrano, imajo čist zrak, vodo, prebivališče, možnost izobraževanja in zdravstvenega varstva.
2. Biološka pestrost se spodbuja z zaščito življenjskega prostora in skrbno izrabo pokrajine in vode.
3. Poudarek je na zmanjšanju potrošništva in količine odpadkov ter na večji uporabi obnovljivih virov energije in recikliranju materialov.
4. Dejavnosti se organizirajo s sodelovanjem na lokalni ravni.
5. Omogočena je regionalna samozadostnost in zato je manj potreb po transportu.
6. Javni prevoz ima večjo vlogo.
7. Pokrajina ima svoje značilnosti in svojega »duha«. Skrbi se za ohranjanje in izboljševanje naravne in kulturne krajine.

Vzgoja za trajnost

Kako vzgajamo k takim spremembam? Jasno je, da je vzgoja za trajnost širši koncept kot okoljska vzgoja in vključuje tudi vidike osebnosti in družbene vzgoje, državljanstva, gospodarskega razumevanja in moralnih ter duševnih obravnjav. Model takšne vzgoje je prikazan v skici 1.4. Gre za okvir, ki temelji na treh osnovnih vidikih:

1. zavedam se, da je potrebno ukrepati – ozaveščenost,
2. vem, kako ukrepati – samozavest in moč,
3. ukrepal bom – predanost.

Oglejmo si to nekoliko bolj podrobno.

Ozaveščenost

Obstajata dva vidika ozaveščenosti. Pomembno je razumeti in poznati problematiko, ki vpliva na okolje in na našo kvaliteto življenja. Na primer: potrebno je nekaj razumevanja ekologije, da lahko ocenimo zapleten odnos med rastlinami, živalmi in nami. Pomembno pa je poznati tudi politične strukture, da lahko ocenimo, kako in zakaj se sprejemajo odločitve, ki vplivajo na te odnose. Tako lahko razumemo, da odstranitev grmičevja pomeni izgubo prebivališč za razne insekte, ptice in manjše sesalce.

Moramo pa tudi razumeti, da so ti okoljski problemi nastali zaradi vpliva ekonomskih vidikov, ker na večjih kmetijskih površinah lažje uporabljajo sodobno mehanizacijo in tako povečajo donos pridelka. Marsikdo se v šoli ni srečal z znanjem o ekologiji, politiki in gospodarstvu – z zelo osnovnim razumevanjem naše povezanosti življenja na tem planetu.

Drug vidik ozaveščenosti se nanaša na občutke in osebni stik z okoljem. Ločili smo se od narave, ne razmišljamo več o sebi, kot da smo del narave, čeprav se naše misli in telesa še vedno odzivajo na ritem dneva in noči, lunine mene ter menjavo letnih časov. Nujno je razvijati to biološko zavedanje s spodbujanjem osebne odziva na okolje. Do **razumevanja pridemo tako z občutki kot tudi z znanjem. Ta vidik je mogoče ključ do spremembe odnosov in vedenja.**

Samozavest in moč

Kolikokrat slišimo mlade reči, "oni" odločajo namesto nas? "Oni" so lahko vlada, svet, načrtovalci, podjetja, z drugimi besedami neosebni birokrati, v primerjavi z nami, ljudmi. Potrebno je vključiti mlade, jim dati odgovornost in možnost, da se bodo počutili odgovorne za svoje življenje, jih okrepite, jim dati moč.

Osnova za tako moč je razvoj samozavesti, zaupanja in motivacije. Veliko mladih ima malo samozavesti, niso uspeli v šolskem sistemu, ki je zasnovan za merjenje določene vrste inteligence in učenja. V tem sistemu dobijo le malo odgovornosti, tu je tudi pomanjkanje identitete in majhna motivacija. Prvi korak je obrniti ta proces in izboljšati samozavest. Potrebno je spodbujati različne veščine in zmožnosti. Učinkovita komunikacija je bistvenega pomena, ker je za številne ustna pismenost lahko bolj pomembna kot pisana beseda. Medosebni odnosi so vse bolj pomembni v času, ko znanje lahko pridobimo s pritiskom na gumb. Reševanje problemov, vzporedno ter kritično razmišljanje in argumentiranje bo dragoceno za mlade ljudi pri sprejemanju odločitev. Tudi ustvarjalnost in vizija prihodnosti sta potrebni za pozitivne spremembe. V šolah pogosto premalo razvijamo te sposobnosti. Predpogoj za povečanje moči je tudi znanje o ekologiji in političnih sistemih.

Predanost

Včasih se zavedamo, da obstaja problem, ki ga moramo rešiti, imamo sposobnost in samozavest za ukrepanje, a vseeno ničesar ne naredimo. Kaj sproži našo odločitev, da ukrepamo? To je zahtevno vprašanje. Lahko spremenimo naše vedenje zaradi nagrade ali kazni. Nagrade so lahko finančne, lahko pa so tudi le zadovoljstvo, da izboljšujemo kvaliteto življenja za nas in za druge. Dobra samozavest, toleranca, sočutje in pripravljenost sodelovati so odnosi, ki vodijo k dejanjem. Mladi, ki se ne cenijo, ne spoštujejo in ne znajo sodelovati z drugimi, verjetno ne bodo v skrbeh za okolje. Kazni, kot so globe ali tožbe, lahko spremenijo vedenje, kot je na primer velik premik v odnosu do vožnje pod vplivom alkohola v Veliki Britaniji v zadnjih 20 letih. Obstajajo pa dokazi, da bo razvoj osebnih čustev in močnih povezav z okoljem vplival na odločitve za varovanje okolja. Ozaveščenost, povečanje moči in predanost so sestavni deli, ki vodijo k dejanjem. Povzamemo lahko, da so znanje, veščine in vrednote bistveni pri vzgoji za bolj trajno družbo.

Deset bistvenih kompetenc

1. Samozavest, samozaupanje in motivacija.
2. Sodelovanje, zaupanje in sočutje.
3. Komunikacijske sposobnosti, vključno z argumentiranjem in sprejemanjem odločitev.
4. Sposobnost kritičnega razmišljanja, vzporedno razmišljanje in reševanje problemov.

1. Samozadostnost, zmožnost prevzemanja odgovornosti.
2. Napredno razmišljanje za prihodnost.
3. Občutek pripadanja naravi.
4. Ustvarjalnost, domišljija in osebna odgovornost do okolja.
5. Znanje o ekoloških, družbenih in političnih sistemih.
6. Sposobnost za refleksijo in vrednotenje.

Ta seznam ni obsežen, a kaže na nekaj pomembnih sposobnosti in kvalitet, ki so potrebne za spremembo trenutne situacije. Na hitro se boste učitelji v šoli v naravi v njem prepoznali. Že zdavnaj smo prepoznali pomen socialnih in osebnih veščin in vemo, da te niso tako pomembne pri formalni izobrazbi. Na splošno šole ne spodbujajo ustvarjalnosti, reševanja problemov in vodenja, kar so pogosti rezultati mnogih programov izobraževanja na prostem.

Dejavnost – od naših dvorišč do tropskega deževnega gozda

Izraza "okoljska vzgoja" in "trajnost" sta lahko nejasna, ker zajemata veliko vidikov našega življenja in vključujeta tudi različne nivoje, od naše osebnostne rasti do globalnega razmišljanja. Razmislite o naslednjih dejavnostih, kako se nanašajo na prej navedeni model:

1. Pomagajmo saditi drevesa na zapuščenih urbanih območjih.
2. Učenje o efektu "zelene hiše".
3. Opazovanje ptic.
4. Zmanjšajmo našo porabo vode.
5. Udeležimo se razprave o načrtu gradnje novih cest.
6. Opazujemo sončni vzhod v gorah.
7. Kupujemo "fair trade" proizvode iz držav tretjega sveta.
8. Igrajmo se igro vlog prehranjevalne verige.
9. Raziskujemo ekologijo celinskih voda na primeru mlake.
10. Proučimo vzroke krčenja tropskih gozdov.
11. Napišimo pismo županu za podporo javnih prevoznih sredstev.
12. Naredimo raziskavo o tem, kaj ljudje cenijo v svojem mestu.

Vse te dejavnosti se navezujejo na okoljsko vzgojo. Poskusite v spodaj prikazani tabeli 1.5 zabeležiti vsako dejavnost glede na dve lestvici: osebna – lokalna – globalna in ozaveščenost – razumevanje – dejanje. Na primer opazovanje ptic je ozaveščenost na osebni ravni, medtem ko se kupovanje "fair trade" proizvodov iz držav tretjega sveta navezuje na globalno dejanje.

	Ozaveščenost	Razumevanje	Ukrepanje
Osebno			
Lokalno			
Globalno			

To nam pomaga, da cenimo naravo, in razširi okoljsko vzgojo. Kot učitelji v šoli v naravi lažje prispevamo k osebni in razširjeni lokalni ozaveščenosti ter razumevanju. Verjetno je težje napasti globalne probleme in spodbujati dejavnosti na vseh nivojih. Opozarja nas na morebitne omejitve našega dela, vendar moramo biti pozorni na priložnosti za spodbujanje globalnega razmišljanja in dejanj.

Avtor: Geoff Cooper, iz knjige *Outdoors with Young People, A Leader's Guide to Outdoor Activities, the Environment and Sustainability*

Prevod: Irena Mohar, univ. dipl. biol.

Projektni teden tehnike in tehnologije

Učenci imajo v tednu bivanja v ČŠOD Trilobit v okviru šole v naravi možnost in priložnost izkustveno doživljati naravno in antropogeno okolico doma. Tako se izkustveno seznanijo z nekaj preprostimi naravnimi (niso odvisni od posegov človeka) in umetnimi (odvisni od posegov človeka) sistemi, s tem ko neposredno opazujejo, kako delujejo in kako so sestavljeni. Z eksperimentiranjem preizkušajo delovanje sistemov in ob tem ugotavljajo, da je to odvisno od zgradbe sistema in od razmerij med njimi. Spoznavaajo tehnične in tehnološke postopke za prenos in spreminjanje teles, snovi, energije in njihovo smotno uporabo. Ob praktičnem delu izkusijo, kako skrbeti za svojo varnost in varnost drugih in kako varčevati z naravnimi viri.

Foto: Tomaž Petek

Učenci z dejavnim vključevanjem v pouk in s praktičnim delom odkrivajo in razvijajo svoje sposobnosti, urijo spretnosti in razvijajo pozitivne osebnostne lastnosti. Oblikujejo pozitiven odnos do narave in tehnike ter kritičen odnos do posegov v naravo. Zavedajo se pomena trajnostnega razvoja. Odkrivajo, da so naravni pojavi in tehnični sistemi temelj za številne poklice in oblikujejo pozitiven odnos do poklicnega dela.

Pristop k tehničnemu tednu je interdisciplinaren, med seboj so povezani različni predmeti OŠ.

Dom, učna in tehnološka oprema v domu ter neposredna okolica ČŠOD Trilobit omogočajo izvedbo naslednjih ciljev in vsebin, v skladu z učnimi načrti za posamezne razrede OŠ:

- hidrocentrala Javorniški Rovt,
- vodno zajetje, porabniki vode v domu in neposredni okolici,
- tehnologija čiščenja vode (čistilna naprava ob domu, maketa čistilne naprave),
- recikliranje odpadkov – zakaj? in izdelava izdelkov iz njih,

- tehnologija oglarjenja,
- zgodovina železarstva – od prvih plavžev do sodobne proizvodnje jekla; ob domu imamo maketo starega plavža,
- tehnologija rudarjenja – ogled rudnika manganove rude in železove rude,
- preparacija fosilov,
- obdelava naravnega kamna (rezanje, brušenje, poliranje, vrtanje),
- izdelava mozaika,
- izdelava modelov (fosilov) in vlivanje ter barvanje odlitka – spominka,
- pletenje zapestnic,
- predstavitev domače obrti – izdelava umetnih vab za ribiče,
- preživetje v naravi – izdelava ribiške palice, trnka in vabe,
- preživetje v naravi – izdelava filtra za čiščenje vode,
- preživetje v naravi – izdelava ognjišča in netiva, prižiganje ognja brez vžigalic in varnost,
- prva pomoč – izdelava improviziranih nosil.

Foto: Tomaž Petek

Matej Božič, učitelj

Hidroelektrarna Javorniški Rovt

Tik ob domu Trilobit se nahaja hidroelektrarna častitljive starosti 105 let. Kot zaščiten tehniški spomenik omogoča učencem spoznavanje njenih različnih sestavnih delov in načina pridobivanja električne energije.

Učenci na podlagi predhodnih izkušenj in pod vodstvom učitelja postopoma ugotovijo, kaj je vodno zajetje in kaj tlak, med pohodom pa tudi višinsko razliko med zajetjem in turbino. Na pregradi in njenih zapornicah vidijo zobata in polžasta gonila, ob njihovem premiku pa tudi, kako delujejo. Vedno se najde junak, ki to tudi sam preizkusi.

Preden si hidroelektrarno ogledamo, učenci povedo, katere načine pridobivanja energije poznajo, naštejejo vrste energij ter ločijo obnovljive in neobnovljive vire. Razmislijo, zakaj so obnovljivi boljši. Seznanijo se s prevodniki in izolatorji, ali so to tudi v resnici, pa praktično preizkusijo na posebni pripravi. Seznanijo se tudi z nevarnostmi in v razgovoru pojasnijo primere, ki jih poznajo iz svojega življenja. Tudi o varčevanju učenci veliko vedo, naštejejo množico primerov, so pa tudi samokritični in priznajo, da so včasih malo pozabljivi.

Po tej predpripravi sledi ogled hidroelektrarne. Ta je pravi muzejski primerek, preprost, nazoren in idealno učilo. Z učenci gremo od turbine (mlinčka), ležajev (trenje), vztrajnika (primerjava z mehanskim avtomobilčkom), jermenskega gonila do generatorja. Vmes jim pokažem manometer. Vprašam, koliko kaže, in z nekaj pomoči ugotovijo višinsko razliko in tlak, s tem pa tudi, kolikšno

višinsko razliko so premagali, ko so si ogledali vodno zajetje, iz katerega prihaja voda v elektrarno. Vidijo in razložijo merilne inštrumente. Povedo, kaj je "kilo", in takoj je jasno, da instrument kaže kilowate ali kilovolte.

V elektro delu vidijo glavno stikalo, transformator, sinhronizatorje električnega toka, varovalke ... Z inštrumentom preverimo, če je v bakrenih vodnikih električni tok. Ko ugotovimo, da ga ni, zamenjamo varovalke in preizkusimo glavno stikalo. V zaključku učenci v manjših skupinah izpolnijo delovni list, in če so kaj pozabili, ponovno preverijo na kraju samem.

Učenci, seveda tudi odvisno od starosti, v praksi zaznavajo, raziskujejo, merijo in s projektnim učnim delom pridejo do mnogih spoznanj. Seznanijo se z:

- tokom vode od zajetja do elektrarne in porabnikov,
- električno energijo, prevodniki, izolatorji in nevarnostmi,
- jermenskimi, zobatimi, polžastimi, verižnimi in ročičnimi gonili ter manometrom,
- porabniki električne energije in njenim varčevanjem,
- tlakom in pridobivanjem električne energije,
- merilnimi inštrumenti in merskimi enotami.

Matej Božič, učitelj

Kamnine in prst

Med novostmi, ki jih pripravljamo v ponudbi CŠOD Trilobit, je dan dejavnosti na temo spoznavanja kamnin, njihovega pomena za človeka ter raziskovanje nastanka in lastnosti prsti. Dan dejavnosti smo že izvedli s skupino učencev 6. razredov iz osnovnih šol Mojstrana in Josipa Vandota iz Kranjske Gore.

Foto: Andreja Kero

Foto: Andreja Kero

Učenci so se razdelili v dve skupini. Ena je pod vodstvom geologa v različnih vzorcih kamnin, nabranih v okolici, iskala podatke, ki bi nam lahko povedali kaj o razmerah, kakršne so vladale v času nastanka kamnin. Na podlagi zgradbe kamnin, teksture in strukture, fosilov itd. so učenci sklepali, v kakšnem okolju lahko nastajajo posamezne kamnine. Ko smo jih razporedili po starosti, so se nam prikazale spremembe, ki so se dogajale skozi milijone let. To smo dopolnili z ogledom didaktičnega filma o nastanku Alp. Druga skupina si je medtem ogledala zbirko fosilov, najdenih v okolici. Med drugim so spoznali tudi trilobite, izumrle živali, po katerih se imenuje dom. Z učiteljico so se naučili delati repliko fosila. Vsak učenec je napravil odlitek po kalupu, izdelanem iz originala. Skupini smo po odmoru zamenjali.

Po malici je bilo na vrsti terensko delo. Odšli smo si ogledat najbližje plasti peščenjaka s fosili, ki dokazujejo, da je bila pred 60 milijoni let na območju zgornje Gorenjske morska obala s peščenimi plažami, na katerih so rasle palme in kjer se je neka pradavna reka izlivala v morje. Na poti smo na treh različnih profilih nabrali vzorce plasti prsti z različnih kamninskih podlag in se pogovarjali o tem, kako in iz česa sploh nastaja prst ter kakšen je njen pomen za živo naravo in človeka. Učenci so spoznali tudi

mineral kremen in s kladivci vneto kresali iskre. Kar nekaj kilogramov kamnin je dobilo lastnika in nahrbtniki so postajali vse težji. Kljub rahlemu dežju je bilo vzdušje v duhu pravih mladih raziskovalcev.

Po vrnitvi k domu smo izdelali barvne profile prsti, ugotavljali, katera je bolj vlažna, katera bolj zračna, katera ilovnata ali peščena. Na koncu smo soglasno ugotovili, da je čas, ki smo si ga odmerili za dejavnosti, prehitro minil in da bodo nadaljevali v šoli z izdelavo zbirke, razstave kamnin in predstavitev dneva na šoli.

Po uspešni izpeljavi in pozitivnem odzivu smo se v domu odločili, da v prihodnosti ponudimo dan dejavnosti bližnjim in tudi bolj oddaljenim šolam. Razmišljamo, da bi dodali še delavnico z obdelavo okrasnega kamna, kjer bi učenci kamnine brusili in polirali ter tako spoznali še to plat kamninskega sveta. Za učence višjih razredov pa je mogoče vključiti še ogled zbirke mineralov in ledeniških oblik v okolici. Na željo šol organiziramo še ogled železarskega muzeja, v katerem je tudi izredno bogata zbirka fosilov.

Tomaž Petek, univ. dipl. geolog

Foto: Andreja Kero

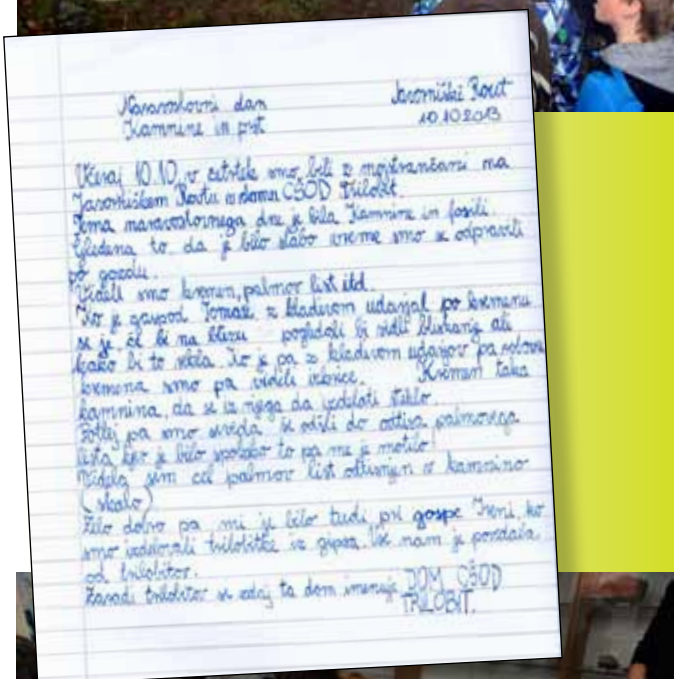
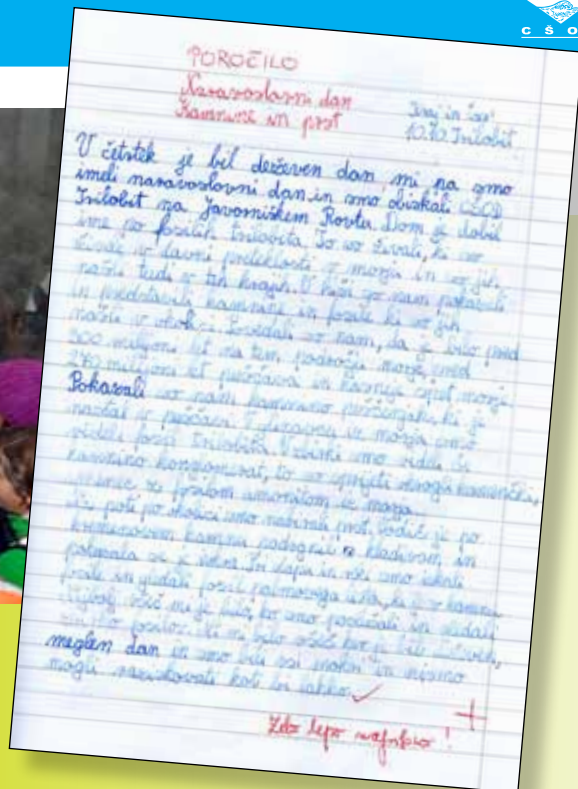

Foto: Andreja Kero

V četrtek, 10. oktobra 2013, smo imeli naravoslovni dan na temo kamnine in prst.

Zjutraj smo se zbrali na avtobusni postaji v Mojstrani in se nato odpeljali do ČŠOD Trilobit na Javorniškem Rovtu. V domu smo si ogledali razstavo kamnin in okamnin Karavank. Spoznali smo trilobite ali trokparje. To so izumrli morski členonožci. Naredili smo tudi odlitke. Spoznali smo različne kamnine. Na poti po gozdu smo nabrali vzorce različnih plasti prsti. Podrobno smo si ogledali kamnino kremen in nekaj primerkov vzeli domov. Čeprav nam vreme ni bilo naklonjeno, smo preživeli lep in poučen dan. Izvedeli smo veliko zanimivih stvari in želim si še več takih ekskurzij.

Aljaž, Osnovna šola 16. decembra Mojstrana

V četrtek, 10. 10. 2013, smo se skupaj s Kranjskogorčani odpravili na naravoslovni dan na Javorniški Rovt v ČŠOD Trilobit. Najprej smo se z avtobusom odpravili do doma Trilobit. Tam smo malicali, nato pa smo se razdelili v dve skupini. Potem smo šli v dom in gospa nam je predstavila trilobite in druge fosile. Potem pa smo jih izdelovali tudi sami, in sicer iz mavca. Potem smo odšli v jedilnico, kjer nam je gospod predstavil vrste kamnin in pogledali smo film o nastanku gora. Kasneje smo odšli ven na teren in iskali različne kamne, školjke in druge fosile. Povedali so nam, zakaj se te kamnine uporabljajo. Nabral sem veliko kosov kremenca, soščolci pa so našli tudi školjke. Potem smo odšli nazaj po poti do doma Trilobit, kjer nas je že čakal avtobus. Potem smo pomalicali, vzeli svoje fosile iz mavca in se odpravili na avtobus in se odpeljali do šole. Najbolj všeč mi je bilo, ko smo izdelovali fosile in ko smo nabrali lepe kamne.

Žiga, Osnovna šola 16. decembra Mojstrana

Mnenje učiteljice

Najprej se vam še enkrat zahvaljujem za zelo celostno izveden naravoslovni dan. Kamnine in prst so učna tema v 6. razredu. Naravoslovni dan popolnoma zadosti vsem ciljem v zvezi s to temo. Zanimiva je vaša razlaga nastajanja fosilov v obliki zgodb in s tem povezava z geološkimi obdobji. Z odlički posegati na področje likovne vzgoje in tako otroci nazorno spoznajo trilobite in njihovo zgodbo. Vključevanje terenskega dela pa omogoča trajno vedenje o fosilih in prsti. To, da so učenci sami iskali kamnine in sprševali o njih, je gotovo odraz njihovega zanimanja. Jemanje vzorcev prsti in njihova analiza pa je prispevala k zaključku obširne teme. Mislim, da je bil naravoslovni dan dovolj obširen. Predlagam, da za 6. razred obdržite ta program, če gre za naravoslovni dan Kamnine in prst.

Marija Jakelj, OŠ Josipa Vandota, Kranjska Gora

Razmigajmo in zaigrajmo se skupaj

Recimo, da bi me nekdo v teh tednih moje osebne tranzicije iz društva zaposlenih v klub seniorjev (beri: skorajšnje upokojitve) vprašal: »Ej, stari, ali se ti je v tvojih dvajsetih letih dela na domu Trilobit pripetilo kaj takega, da je vplivalo tudi nate?« Oh, polno bero lepih dogodkov bi si zlahka priklical na dan, a dva prav posebna izpred devetih let sta mi odprla oči glede pomena skupinskih iger in še česa ...

Spomladi leta 2004 sva se s Snežano Jug iz CŠOD Gorenje namreč odzvala vabilu nemških športnih pedagogov na seminar iger, plesov in predvsem raznih cirkuških veščin v centru za tovrstne aktivnosti blizu Bad Tolza na Bavarskem. Ko sva se julija vrnila, tokrat s tridesetimi slovenskimi otroki na osemdnevni tabor, so nam zaradi lažje vključitve prvi dan organizirali rafting po Saarju v mešanih posadkah z nemškimi vrstniki, naslednji dan pa se je začelo »zares«. Potem ko so vodje dejavnosti seznanili otroke s programi v naslednjih dneh, so se le-ti odločili in prijavili za dejavnost, ki jih je najbolj pritegnila, z vsemi ostalimi rekviziti pa so lahko vadili kadarkoli v prostem času.

Tabor je bil »mega« v vseh ozirih:

- po številu udeležencev – 450 otrok od 12 do 18 let (vseskozi zelo kreativno in prijateljsko razpoloženje, brez razgrajanja),
- po mnogoterih možnostih udeleževanja – začetne in nadaljevalne delavnice raznih zvrsti žongliranja, akrobatika, pantomima, gledališče, izrazni ples, ples s hoduljami, monokolo, skoki z vrvmi ..., večerni šov z ognjem ob reki,
- in seveda zaradi vrhunca – ves predzadnji dan je bil namenjen mini predstavam, v katerih smo nastopili prav vsi udeleženci tabora ter povabljene amaterske cirkuške skupine iz Nemčije in Belgije. Huuuraaa!!!

V Nemčiji so v 80. letih prejšnjega stoletja na nekaterih fakultetah za šport študijskim programom dodali t. i. cirkuško pedagogiko, ki jo odtlej vse bolj uvajajo v osnovne šole, športna društva itd. Še daljšo tradicijo imajo v ZDA, uveljavlja pa se tudi v Skandinaviji, Belgiji, Franciji, na Japonskem ... Le kaj si lahko od nje obetamo takega, kar nam z običajnim programom telesne vzgoje ne uspeva (vsaj ne tako, kot si želimo)?

Študije v zvezi z zdravjem otrok in mladostnikov nam med drugim sporočajo, da je kar nekaj otrok »gibalno podhranjenih«, dneve preživljajo v slogu »ležerno je moderno«, čemur bi se lahko reklo drsenje v pasivnost, na daljši rok pa tudi v depresivna ali celo samodestruktivna stanja. Iluzorno je pričakovati, da bodo otroci v takem stanju zaznali željo po izboljšanju svojih gibalnih sposobnosti, pa četudi je od tega odvisna celo ocena. Pri cirkuški pedagogiki gre za podporo telesnega in socialnega razvoja, za razvoj pozitivne samopodobe kot tudi za zadovoljitev potrebe po subjektivnosti, neposrednosti, samoudejanjanju ... In kaj si lahko od nje nadejamo na posameznih področjih?

Področje telesne vzgoje:

- splošno povečanje moči, izboljšanje gibljivosti,
- razvoj zavedanja telesa,
- povečanje občutka za ravnotežje in sposobnosti orientacije,
- vzpodbujanje odzivnosti in gibalne usklajenosti,
- izboljšanje pomembne povezave roka – oko,
- ugotavljanje in ovrednotenje svojih telesnih sposobnosti.

Področje psihologije:

- razvoj ustvarjalnosti in samopredstavitve,
- izboljšanje občutka samospoštovanja (zaupanje v svoje moči in zmoglosti),
- nevrološko izboljšanje komunikacije med obema možganskima polovicama,
- posameznika nauči razvijati strategije za reševanje problemov,
- pri posamezniku razvija presojo glede svojih sposobnosti in omejitev,
- povečanje koncentracije, samodiscipline, marljivosti, vztrajnosti in zanesljivosti.

Področje sociologije:

- izboljšano zaznavanje sebe in drugih,
- boljše sodelovanje z ostalimi,
- navajanje na pripravljenost sklepanja kompromisov,
- povečanje zmoglosti reševanja konfliktov,
- povečanje občutka pripadnosti v skupini,
- sposobnost zaupanja drugim in prevzemanje odgovornosti za druge,
- sposobnost izražanja svojih potreb in podrejanja skupnemu cilju skupine.

Pri svojem delu s skupinami šolskih otrok se srečujem tako s pojavi objestnosti, samovolje in izzivanja na eni strani kot z množično neodzivnostjo in pasivnostjo na drugi. Oboje se pokaže kot zelo moteče pri igranju iger sodelovanja. Otroci so bili že ob vstopu v prvi razred primorani v veliki meri zamenjati igre za storilnostno naravnano, ki je mnogokrat glavno vodilo tudi v športnih društvih; od množičnega obiska treningov na začetku po nekaj letih ostane le nekaj obetavnih, še dovolj zdravih »spartakov« na poti svoje slave. In kje so ostali vsi drugi? Za vedno izgubljeni?

Športna vzgoja in primerno ukvarjanje s športom sta gotovo bistvenega pomena za človekovo psiho-fizično stanje, dobro počutje in zdravje. Menim, da bi bilo smiselno arhaičnemu tekmovalnemu duhu postaviti ob bok svet iger, ki bi ga otroci z večjim veseljem sprejeli. Mogoče smo pa res zašli v obdobje, ko nam mladi na nam neprepoznaven način sporočajo, da je bolj od želje po tekmovalnosti pomembno sodelovanje na tak način, da lahko prav vsak odigra svojo vlogo in najde nekaj ustvarjalnega zase. Ja, na področju cirkuške pedagogike v šolah se v svetu mnogo več dogaja, kot si mislimo ...

Jože Uršej

Navadna mastnica (*Pinguicula vulgaris*)

Okolice CŠOD Trilobit v Javorniškem Rovtu ponujajo tudi v svetu botanike marsikatero zanimivost. Tukajšnji svet nudi zaradi pestre geološke podlage, razgibanega reliefa in podnebnega tipa nabor različnih biotopov. Zato ni čudno, da je v teh krajih odkrival raznovrstne cvetlice že Karel Zois, brat pri nas bolj znanega Žige Zoisa. Po njem se imenujeta dve prav imenitni rožici, zoisova zvončnica in zoisova vijolica.

V okoljih, kjer je pomanjkanje določeni-
nih hranljivih snovi, predvsem dušika,
so se rastline prilagodile na razne
načine: ali so postale skromnejše ali
pa so si same priskrbele potrebna
hranila. Nekatere so postale tudi me-
sojede, kar v večini primerov pomeni
žužkojede.

In taka med njimi je značilna pred-
stavnica gorskih mokrišč, naša na-
vadna mastnica. Njeni listi so prevle-
čeni z lepljivo snovjo, na otip kot bi
bili premazani z oljem. Z vonjem pri-
vablja mušice, ki se zalepijo na ma-
stne lističe, in ko se žuželke razkro-
jijo, njihove snovi deževnica spirala do
koreninskega sistema. Cvet navadne
mastnice je lepe temno vijolične bar-
ve in po tem jo ločimo od alpske ma-
stnice z belimi cvetovi. Nenavadno
je, da prav ta mnogo redkejša vrsta
nosi ime navadna. Naj dodam še to

Poleg gorskega cvetja pa najdemo tudi kakšno drugačno pre-
senečenje. Tako smo v mokriščih blizu doma srečali tudi rastli-
nico, ki nosi nič kaj uglajen predznak mesojedka. Pa ni prav nič
hudobna, že večkrat so otroci preverili, da ne ugrizne in ji ne diši
prav vsako meso, temveč zgolj majhen mrčes. To je navadna
mastnica.

zanimivost, da so liste mastnice nekoč uporabljali kot dodatek
mleku v sirarstvu, kot sirilo.

Vse mesojedke so pri nas zaradi ogroženosti zavarovane, saj
se njihova rastišča vse bolj krčijo in izginjajo zaradi človekovih
posegov.

Tomaž Petek, univ. dipl. geolog

Foto: Tomaž Petek

Foto: Tomaž Petek

Seminar na Finskem

Različni vidiki šole v naravi

Aspects of outdoor education;

Training for Trainers

Foto: Igor Puhan

Metsakartano youth centre (Rautavaara), Finska; 6.–16. 10. 2013
Udeleženci: Slovenija, Madžarska, Francija, Finska

prijavi so bili vsi potencialni udeleženci opozorjeni na večinoma terensko delo, prenočevanje na prostem in ne najbolj mile klimatske razmere. Nekaterim ni bilo prav lahko.

odkril kaj novega, kar bo lahko uporabil pri vsakdanjem delu. Prav tako so mnogi spoznali tudi kaj novega o sebi. Bilo je neverjetno motivirano in delovno vzdušje vsaj 14 ur dnevno, vse dni. Bila je tudi izjemna izmenjava dobrih praks.

Kratek povzetek programa

Slovensko ekipo smo sestavljali: Lili Baričič, Daniel Ferlinc, Dušan Planinc, Matej Mlakar, Tilen Bižal in Igor Puhan. Madžarov je bilo sedem, Francozi štirje, Fincev pa približno šest. Kot domačini so namreč imeli malce več dela kot ostali.

Pot: letalo Ljubljana – Dunaj – Helsinki – Kuopio (500 km severno) in nato še 120 km z avtobusom proti severu. Vsega skupaj 12 ur.

Metsakartano je eden od desetih centrov, ki delujejo na Finskem na področju učenja v naravi. Po zasnovi in delovanju so zelo podobni našemu CŠOD. Razlika je morda v tem, da je vsak center popolnoma samostojen, so pa vsi vključeni v nek državni sistem, kjer najdemo tudi ekologijo pa varstvo gozdov, umetnost ipd.; skratka veliko stvari, ki so povezane z naravo.

Kot že naslov pove, je bil osnovni namen usposabljanja prav neke vrste 'treening' že izkušenih učiteljev v naravi, ki bi dvignil nivo poučevanja in nam predvsem odprl tudi nove poglede na naš poklic. Že ob

Nedelja: prihod v večernih urah, večerja, kratek uvod

Ponedeljek: delavnice na terenu, spoznavanje okolice in finske zakonodaje, povezane z naravo (everymans rights!), večerno predavanje

Torek, sredo, četrtek: tridnevni pohod v naravo s popolno samooskrbo; ves čas so si sledile naloge na terenu, tematske debate in večerne refleksije

Petek: življenje z naravo (delavnice na terenu s posebnim gostom)

Sobota: dan samote v divjini

Nedelja: delavnice s področja socializacije

Ponedeljek, torek: delavnice, ki smo jih pripravili udeleženci sami, že pred prihodom

Sreda: po zajtrku povratek domov

Vtisi

Verjetno ne bom niti malo zgrešil, če rečem, da je bilo to usposabljanje čisti presežek. Ne le zaradi vsebine, tudi in predvsem zaradi izjemnih udeležencev iz vseh držav. Prav vsi so mi zatrdili, da je bila izkušnja neprecenljiva, saj je vsak

Pokazale pa so se tudi razlike med državami. Medtem ko smo si s Finci izjemno podobni (verjetno najbolj v Evropi), sta madžarski in zlasti francoski koncept povsem drugačna tako po organizacijski kot vsebinski plati. Zaradi naše vpetosti v šolski sistem je nivo dela na zelo visoki ravni in to so nam vsi jasno povedali. Seveda smo ponosni in že polni načrtov za nove projekte, ki bi poudarjali pomen učenja v naravi. Za to je namreč vedno več zanimanja v razvitem svetu, saj mladi potrebujejo več stika z naravo in nekoliko drugačne učno-vzgojne pristope, kot smo jih vajeni.

Gostitelji so bili preprosto enkratni, naša ekipa pa verjetno povezana za vedno. Gremo naprej.

Igor Puhan

Foto: Dušan Planinc

Jože Uršej

Tokrat smo se odločili predstaviti legendo med učitelji, zaposlenimi v CŠOD, na malo drugačen način. Predstavili so ga učenci in učitelji gostujoče osnovne šole Toneta Tomšiča Knežak.

Učenec Luka Fidel je napisal tele duhovite besede: »Že pred prihodom v CŠOD Trilobit se je naša učiteljica biologije Klavdija smejala do ušes, saj je namreč izvedela, da tu še vedno dela eden najbolj zabavnih ljudi v domu. Ko smo prišli, ga prvi dan še ni bilo, drugi dan pa nas je vse zabaval v telovadnici, ob tem pa smo se tudi veliko naučili.«

Učenka Laura Fatur je z intervjujem od Jožeta izvedela nekaj podatkov. Učiteljica Klavdija Sotlar pa je le-te na kratko povzela. O Jožetu Uršēju bi lahko napisali knjigo, zanimiva bi bila.

»Potujem zato, da sem tam in ne sanjam, kam bom šel.« Tako nam je o eni izmed svojih strasti povedal Jože Uršej, učitelj v CŠOD Trilobit. Njegova pustolovščina, ki jo je delil s svojimi kolegi in radovedno mladino na južnem pobočju Karavank, ga bo kmalu pripeljala v obdobje, ko bo lahko več časa posvetil sebi in svojim najbližjim.

Od kod ves ta navdih, energija in moč, urejenost in usklajenost, organiziranost in vztrajnost? Jože je svojo mladost preživel v Mariboru, kjer se je izšolal za strojnega inženirja. Ves čas pa je po duši športnik. Na Gorenjsko ga je pripeljalo delo, sodeloval je pri izgradnji jeklarne, zadržala pa ga je ljubezen, v Jesenicah si je ustvaril družino. Kljub številnim »obsedenostim« s športom je dobro krmaril, njegova družina jo je dobro odnesla, saj sam pravi: »Če si v športu, nisi v družini!«

Človek, kot je Jože, s svojo širokosrčnostjo in prijaznostjo ter zgledom navdušuje mlade za različne aktivnosti.

Kaj vse je ta navzven tako preprost, a navznoter tako zelo učen in izkušen »kvaži« pedagog, kot se sam poimenuje, že doživel v svojem življenju?

V mladosti si je z učenjem smučanja prisluzil nekaj denarja za potovanje, najprej je obiskal orientalske dežele. Nad potovanji se je navdušil. Kot zvedav človek je včasih potoval več kot danes. Najbolj mu je všeč pristnost dežel in ljudi. Bil je že na Švedskem, v Grčiji, Španiji, Franciji, Afriki. Največji vtis je nanj naredilo potovanje po Indiji. Navdušil se je nad budisti – ljudmi z neizrazno potrpežljivostjo.

V življenju se je podredil številnim športom. V teku na smučeh je dosegel kar nekaj rezultatov, na katere bi bil marsikdo ponosen. Sam pa meni, da je ponos nevarna stvar, da najboljši dosežki še čakajo, da jih doseže.

Jože je večkrat tudi malo po svoje zaplezal. Postal je alpinist, da pa je postal ta šport bolj atraktiven, se je podal v alpinistično smučarijo. Predal se je tudi veslanju. Kako lepo je veslati po morju, pravi. Veliko je prepotoval s kolesom. Slovenija se mu zdi zelo imenitna. Danes potuje na monociklu. Pravi, da se na pot odpravi s skromnostjo in nekaj podatki, saj zaradi skromnosti nimaš velikih pričakovanj.

Jože je poln zgodb in izkušen ter znanja, ki ga z navdušenjem deli med mlade. Pred dobrim desetletjem se je na enem od počitniških taborov navdušil nad žongliranjem. Učence s svojimi žonglerskimi akrobacijami navdihuje in navdušuje.

Njegovo delo temelji na motu: »Ni pomembno biti najboljši na svetu, pomembno je izpopolniti svoj osebni stil.« Jože svoje stile in interese spreminja, trenutno se navdušuje nad smučanjem s prosto peto.

Ko ne posveča pozornosti radovednim učencem v CŠOD Trilobit, si vzame nekaj trenutkov zase. Takrat rad poslušá glasbo, najraje jazz. Rad obiskuje tudi jazz festivale. Svoj prosti čas rad preživlja v družbi svoje vnučke in upa, da ji bo v življenjskem obdobju, ki sledi, namenil še več pozornosti. V roke rad vzame knjigo. Bral je klasike, med njegove najljubše knjige sodijo Vzgoja srca, Stepni volk in Nova zemlja.

Njegova pristnost se kaže v tem, da učence, ki obišejo CŠOD Trilobit, z velikim navdušenjem, dobrim zgledom

in atraktivnim opisovanjem značilnosti vodi na številne pohode. Rad ima hojo – osnovno človekovo gibanje, pri tem ima najmanj sitnosti. S sitnostmi pa je povezan dogodek iz CŠOD Trilobit, ki se mu je najbolj vtisnil v spomin. V času, ko še niso mobiteli obvladovali človekovega življenja, se je v Karavankah izgubila skupina pohodnikov. Takrat se je na njegovi glavi pojavilo še nekaj sivih las. Čeprav je Jože večni optimist, ga je zaskrbelo, da se pohodniki ne bi poškodovali, pa se je vse dobro izšlo.

Pohodništvo pod njegovim okriljem je vedno pestro in zabavno. Večkrat Jože pove kakšno šaljivo zgodbo. Nimalokrat pa med učence in učitelje spremljevalce podeli kašno modrost ali nauk. V izzivanju, da mladim pove stavek ali dva, se je zamislil in dejal:

»Navajeni smo reči, da se nekih stvari ne lotevamo, ker so pretežke. Resnica pa je, da so težke zato, ker se jih ne upamo lotiti.«

Jože, po moči tvojih oči, zdravju tvojega telesa ter energiji tvojega duha smo v tem tednu bivanja v CŠOD Trilobit spoznali veličino srčnosti in sonaravnega bivanja, ki ga neizmerno spoštuješ. Tvoje delo in tebe spoštujemo tudi mi.

Želimo ti še veliko reči, ki se jih boš v življenju upal lotiti!

Fantje 7. razreda pa so dodali:

Joža kaže same kosti,
poglej mal višje,
kjer brada stoji.

Naš Joža žonglira, da se ti zvrtili,
z monociklom se vozi cele dni,
za zafrkancijo pa mu glihe ni!

Vikend teka na smučeh v Kranjski Gori

Vabimo vas v šolo teka na smučeh, pod vršace Julijcev, na pobočja Karavank, v neokrnjeno zimsko naravo Zgornjesavske doline. Šola teka na smučeh bo potekala v CŠOD Kranjska Gora ter na urejenih tekaških progah v Ratečah.

Termin:
od petka 17. 1. 2014 do nedelje 19. 1. 2014

CŠOD Kranjska Gora

Vitranška 9
4280 Kranjska Gora

04 5881 584, 031 607 575

krgora@csod.si
www.csod.si

PETEK, 17. 1. 2014

16:00 – 17:00	PRIHOD UDELEŽENCEV
18:00	VEČERJA
19:30 – 20:30	PREDSTAVITEV: PRIPRAVA in SERVIS TEKAŠKIH SMUČI

SOBOTA, 18. 1. 2014

8:00	ZAJTRK
9:00	ODHOD V RATEČE
9:30 – 12:30	ŠOLA TEKA NA SMUČEH
12:30 – 14:00	ODMOR IN KOSILO
14:00 – 16:00	ŠOLA TEKA NA SMUČEH
18:00	VEČERJA

NEDELJA, 19. 1. 2014

8:00	ZAJTRK
9:00	ODHOD V RATEČE
9:30 – 12:30	ŠOLA TEKA NA SMUČEH
13:00	ZAKLJUČEK PROGRAMA IN KOSILO
14:00 – 15:00	ODHOD DOMOV

Nastanitev je v središču Kranjske Gore, v neposredni bližini smučišč.

Cena je 95 € in zajema:

- polno oskrbo v CŠOD Kranjska Gora (2 x polni penzion - zajtrk, kosilo, večerja)
- izpeljavo in vodenje programa
- program zajema: 8 urni tečaj teka na smučeh, predstavitev priprave tekaških smučí

Doplačilo: turistična taksa

Program se zaradi slabih snežnih razmer lahko spremeni. Najmanjše število za izvedbo programa je 10 udeležencev.

Smučí za tek na smučeh si lahko po predhodni najavi izposodite tudi v domu Kranjska Gora, cena izposoje znaša 10 € /dan.

Prijave so možne do zapolnitve mest oziroma do 10. 1. 2014.

Prijavnica in informacije:
rezervacije@csod.si,
www.csod.si